

lahko zapišemo, da piše Lipuš literaturo v najbolj žlahtnem pomenu besede, hkrati pa piše tudi angažirano. Ni lahko združevati oboje z občutkom za ravno pravo mero. Zlasti se kaj rado pripeti, da se iz angažirano zastavljenega teksta rodi dnevno-politično aktualen spak.

Položaj pa, v katerem se je znašel pisatelj, je obenem dokaj značilen za tiste, ki so »pred časom, ki bo, ko pride čas«, kakor je sam zapisal v *Odstranitvi* moje vasi.

Dravograd, 2. 5. 1985

František
Benhart

Spomin in spomini Jaroslava Seiferta

Bistveni del poezije najnovejšega Nobelovega nagrajenca Jaroslava Seiferta sloni na spominih. Razume se, da predvsem tisti, ki je nastal v pesnikovih poznejših letih. Toda da se ne bi motili: že leta 1927, torej šele šestindvajsetleten, je napisal spominski »feljton« *Zvezde nad Rajskim vrtom* (*Hvězdy nad Rajskou zahradou*), ki ga je potem razširjenega (skupaj štirideset strani)

tiskal čez dve leti v istoimenski samostojni knjižici. Spominske motive bi kajpak zasledili tudi v njegovih pesniških zbirkah teh in že prejšnjih let. Skratka: za Seifertov poetični opus, se pravi, do zdaj petindvajset zbirk in nešteto izborov ter raznih krajših posameznih (v glavnem bibliografskih) izdaj, je spominska motivika prav tako značilna kakor motivika ljubezni in očaranosti z lepoto. Spričo te avtorske »obremenjenosti« s spomini gotovo ni brez zanimivosti, da se pri Seifertu po letu 1929, ko so izšle *Zvezde nad Rajskim vrtom*, srečujemo s spominsko prozo šele leta 1982, ko je izdal — leto po izdaji v zamejstvu — obsežno, 640 strani obsegajočo knjigo *Vse lepote sveta* (*VŠECKY KRÁSY SVĚTA*).

Ta knjiga »zgodb in spominov«, kot se glasi podnaslov, še povrhu ni nastala načrtno, po kakšnem premišljenem ustvarjalnem konceptu. V sedemdesetih letih (natančno do leta 1979) Seifertu namreč niso na Češkem izdajali novih knjig (saj je bil celo predsednik leta 1970 administrativno ukinjene Zveze čeških pisateljev), dovolili pa so mu, da napiše spremno besedilo pod nekatere fotografije sodobne Prage. Seifert je pisal, se spominjal in pisal. Ker pa je Praga njegova velika ljubezen, nerazdružljivo povezana z njegovim življenjem, ni prenehal pisati niti takrat, ko je bilo spremnega besedila več kot dovolj — pisal je, se spominjal in pisal, kar polnih osem let, tako pa je nastala knjiga, ki je res redko, dragoceno pričevanje o več kot pol stoletja literarnega in kulturnega dogajanja na Češkem; pa tu oživi ne samo neverjetno

število literatov, umetnikov in kulturnikov, marveč nekdanja Praga v celoti, predvsem seveda pesnikova rojstna četrt Žižkov, potem pa zgodovinski center mesta s svojimi zdaj že večinoma za vselej izgubljenimi čari različnih priložnosti za sestanke, najsi z izvoljenko srca kje v poetičnem zavetju, najsi s prijatelji ob kozarcu ali vrčku ali pa skodelici.

Takoj v začetku Seifert opozarja, da ne bo pisal spominov — nobenih svojih zapisov od prej nima, skoraj vse, kar premore, nosi v glavi. Pravi: *Tako mi ostajajo le spomini. In nasmeh!* Nasmeh. To je za knjigo nadvse pomembna beseda. Z nasmehom deluje spomin mnogo laže, bolj sproščeno, brez odvečne napetosti, živčnosti, nenehnega nprezanja za to ali drugo »nepogrešljivostjo«. Ja, tudi bolj lahkomišelnost. Na nekem mestu knjige Seifert naravnost pove: ... *vprašanje natančnosti me ne vznemirja preveč*. Saj je razumljivo, da se spomini ne morejo kosati z zanesljivo govorico dokumentov. Za to tudi ne gre. Za Seiferta je bilo pisanje spominov najboljša relaksacija. Obujanje nekdanjega se pri njem dogaja po najbolj preprosti, najbolj prijetni, najbolj udobni plati. Seifertov spomin je *pesniški* spomin. Tudi zanj je resnica zavezujoča, saj spada laž med najbolj osovražene pojave, ki se ta pesnik z njimi v življenju sooča. Seifert pa nikdar ne prikriva, da se ne misli potegovati za kako objektivno (kaj neki naj bi bilo to?) resnico, zadovoljuje se z resnico svojega pogleda, z resnico, kakor jo on sam doživlja. Verodostojnost takšne resnice se pa potrjuje drugače in menda še bolj prepričljivo — s cvetnim prahom nekdanjega, nepovrnljivega trenutka. To kajpada ni dosegljivo vsakemu: za to je potrebno imeti *prazničnost v srcu*. Pa ne občasno, priložnostno (*kot rdeče črke v koledarju*, pravi Seifert), ampak trajno, neprenehoma, pravzaprav ne da bi se tega zavedali. To velja za našega pesnika v vsem obsegu.

Čeprav je Seifertov spomin pesniški spomin, je prav neverjetno, kaj vse je zmožel »pospraviti« v sebi. Tri četrt stoletja človeških življenj in dogodkov, pa to vse priklicano v sedanost s prav tako neverjetno živo besedo, le redko tudi malce sentimentalno, sicer pa skoz in skoz vedro, nasmehljano in hudomušno. Ta goethejevsko preprosta beseda je nastajala — kljub dozdevni preprostosti nastanka — zelo počasi, v dolgih letih pesniškega ustvarjanja in je po goethejevsko dozorela šele s prihodom starosti. O tem nas prepriča primerjava že navedenega »spominskega feljtona«, Zvezde nad Rajskim vrtom iz leta 1929, s pričujočo knjigo: v bistvu piše tu kakor tudi tam o istih stvareh, o istih otroških doživetjih, večkrat tudi z istimi izrazi, toda razlika je na moč velika — v tistem »feljtonu« nas danes moti vse polno mladostne neglašenosti, liriko spodrivna glasna programatičnost, posluš za stvarnost se umika pred razvodenelim besedičenjem poetističnih manir; medtem ko Vse lepote sveta, to je sijajen koncert, kjer človeka od začetka do konca navdaja čudovita ubranost misli in izraza, skoraj bi rekel, da vnaša vanj neko »harmonijo sfer«.

V tej zvezi moram takoj povedati; tej spominski knjigi se pozna, da ni nastajala »normalno«, se pravi, po načrtu »urejajočega« spomina, pač pa so bile vmes še druge sile (pri-sile), ki niso upoštevale kakšnega osnovnega koncepta nastajajoče celote; pozna se, da je bila z začetka posameznim enotam pripovedi (poglavjem) namenjena samostojna eksistenca. Velikokrat se namreč zgodi, da se stvar, trditev v

nadaljnem besedilu znova in znova ponavlja, malce modificirana, skrajšana ali razširjena, v nebitveni podrobnosti lahko tudi včasih spremenjena, in avtor si s tem — v svoji lahkotni, kot da poplesavajoči snujoči »idiliki« — očitno ni kanil beliti glave. In tudi to mu moramo nakladno odobriti. Saj se na to ponavljanje kar hitro navadimo, pa celo ne več kot na napako, kvečjemu kot na majceno lepotno napakico, katera konec koncev po svoje prispeva k svojevrstni očarljivosti Seifertovega pripovedovanja. Poleg vsega drugega jo tudi človeško še bolj »toploficira«.

Ob še tolikšni formalni sproščenosti Seifertovi knjigi vendarle ne manjka niti resnih ustvarjalnih naporov. Zlasti v kompoziciji. Pripoved je razdeljena v štiri neenako dolge dele (26 + 34 + 16 + 14 poglavij), naslovljeni pa so: Kaj vse je zametel sneg, Eos, boginja zarje, Sredi življenja in Nebo krkavcev. Kot že napovedujejo naslovi, se v osnovi pripovedovanje drži časovnega zapovrstja, se pravi, od otroštva do starosti, toda prav le v osnovi, kajti menda prvi od vseh kompozicijskih načel temelji v asociaciji: marsikaj edinstvenega, dovtipnega, zapisa vrednega bi za vselej obtičalo v temi pozabe, če bi bilo moralo ubogljivo čakati na »svoj čas«! Jaroslav Seifert z velikim užitkom uporablja neresnosti, še posebno pa tam, kjer že sam »okvirno« resen trenutek kot da (po logiki navajenosti) narekuje resno »obravnavo«. Primer imamo v kratkih tekstih uvoda in zaključka. V uvodu pesnik govori o namenu svojih spominov, naenkrat pa (raz. kot da naenkrat) se spomni trenutka, ko mu je leta 1927 pesnik Josef Hora prinesel novo izdajo svoje zbirke in mu v njo še pripisal nekaj improviziranih verzov o rajnikih prijateljih in končal: *Tam spodaj obrekujejo nas*. Seifert se čez skoraj petdeset let, v bolnici zraven pokopališča, zave ob svojem »spominopisju«: *Bom torej prej jaz tisti, ki bo obrekoval tiste spodaj*. Pa še pribije: *Obrekoval pa jih bom ljubeznivo in z ljubeznijo*. *Obrekoval bom tudi sebe*. In v zaključku, ki je naslovljen Pa pika, navaja čisto na koncu tole anekdotično zgodnico iz bolnice, iz oddelka »iontoforeze«: *Čakal sem z drugimi pacienti, da me bodo poklicali. Ko sem prišel na vrsto in so povedali moje ime, mi je sestra priložila kalcijski obkladek. Potem me je nekako strogo pogledala in nič manj strogo vprašala: »Imate radi pesmice?« »Imam,« sem presenečeno izdaval. »Zakaj pa sprašujete?« »Ja, ker imate takšno ime.« To pa je torej vse. Kar sem hotel in mogel povedati, sem povedal. Sem že pri kraju. Konec je. Pa pika!*

Poleg namerne neresnosti ponujata ta kratka citata še dve značilnosti. Prva: pesnik pravi, da bo »obrekoval« tudi sebe, druga: da še zadnjo stran knjige posveča občudovalnemu govorjenju o ženskah ter ženski lepoti. »Samoobrekovanje« ni pri Seifertu nikdar le poteza zaradi lepšega. Kritičen, včasih tudi omalovažujoč odnos do samega sebe je zafiksiran v najglobljem ustroju njegove notranjosti in se srečujemo z njim od mladih nog do častitljive starosti. Ne da bi se ponašal s tem, pesnik odkrito priznava, kako slab učenec je bil (samo v latinščini in verouku kar dober), da ni maral učenja in da gimnazije sploh ni končal. Prav z užitkom se čudi svoji telesni nespretnosti: o tem, kako ga je Teige zaman poskušal naučiti plesati, prav tako kot Vančura plavanja, vožnje na kolesu in — junaštva. Tudi o svojem novinarskem, prevajalskem in pesniškem delu zna brez zadržkov povedati, kaj je bilo v njem

slabo ali vsaj slabše; ob prevodih (ne prav preštevilnih) obžaluje svoje pičlo znanje tujih jezikov, neki svoj članek kvalificira kratko in malo kot neumen (*napisan prej s palico kot s peresom*) in nad svojo »slabo in nesrečno« pesmijo Slavni dan se utegne celo posrečeno pošaliti, predvsem s samim sabo. (V tej »prvomajski« pesmi je, sam sin revne družine, na široko terjal sladokusne užitke tudi za proletarce, pesem pa je imela nepričakovano velik odmev, pa ne samo negativnega, to pa tudi še po pol stoletju.)

Ženska, ženska lepota — to je neoporečen vrhunec »vseh lepot sveta«. Jaroslav Seifert je po svojih lastnih besedah *zafkrknjen feminist*. Že kot majhen otrok se je znal »resno« zatelebat, pa ne samo v kakšno sošolko, pač pa tudi v lepo učiteljico ali pa v svojo mlado teto, in zaljubljenost ga je spremljala vse življenje. *Na srečo je bilo to le nedolžno hrepenenje, ki je prihajalo, malce zbolelo, potem pa se je zgubljalo in zginilo za vselej*. Tudi tu kot da bi imel pesnik nekaj zasmeha zase. Ljubeznivega zasmeha. Kolikokrat le spregovori o tem, kako je, že slaven pesnik, zaprosil mlado žensko (urednico ali bralko, ki je prišla po podpis v knjigo) za poljubček ali pa kar za tri (ker je bilo knjig tudi več). Večkrat ga je samo srečanje z mlado lepoticco inspiriralo, da je napisal pesem, pa včasih je takšnemu doživljaju sledil dolgoleten pismen stik. Odnos do ženske in ženske lepote je za Seiferta odločilen »karakterotvoren« dejavnik tudi pri drugih moških, njihovo usodnostno poklicanost vidi v tesni povezavi z njim. Zanimivo je, da Seifert o svoji ženi ne piše nič veliko, in če, potem prej o njeni (ne)potrpežljivosti, ko se je (pogosto) vračal domov pozno ponoči, in podobne bolj vsakdanje stvari. V njegovi do zdaj zadnji pesniški zbirki *Biti pesnik* (Býtí básníkem, 1984) beremo na nekem mestu: *Če pa bi kdo vprašal mojo ženo, kaj je ljubezen, bi najbrž bruhnila v jok*.

Seifertovo spominsko knjigo uvaja moto iz Alberta Camusa: *Ni mamó časa, da vsak od nas uresniči samega sebe, imamo samo čas, da smo srečni*. Sreča — to je druga pomembna postavka v »izpovedi vere« Jaroslava Seiferta. Njegova pot v življenje je spominjala na pravi pravcati »srečo-lov«. (*Polaščeval sem se ga z vsemi čuti. Odkrival sem prve lepote sveta in jih nisem utegnil sproti pobirati. In srce je nenehno plešalo. Želel sem se polastiti vsega naenkrat, na vrat na nos, brez razmišljanja*.) Tudi v poezijo, v literaturo, v umetniško dogajanje je vpadel kot velika voda. Še ne dvajsetleten je izdal prvo pesniško zbirko, *Mesto v solzah* (*Město v slzách*), dve leti pozneje drugo, še bolj seifertovsko z značilnim naslovom, *Sama ljubezen* (*Samá láska*), obe pa sta izžarevali revolucionarnost predvsem v tem, da sta pledirali za uresničenje sanj revnih ljudi o sreči (lahko še tako naivni in pritlehni). Nikjer ni manjkal. Bil je takrat tudi pri rojstvu umetniškega društva Devětsil (devětsil je cvetlica, slovenski repuh), ki je bilo zarodek nove umetniške struje — poetizma.

O tem času Seifert pripoveduje predvsem v drugem delu svoje knjige — ta je daleč najobsežnejši in za literaturo in njen »zgodovinski spomin« tudi najbolj dragocen. Postopoma tu posveča pozornost posameznim ustvarjalcem, zlasti pa svojim literarnim tovarišem ter pripoveduje o njih veliko zanimivega in večkrat tudi edinstvenega. Pred nami defilirajo kritik F. X. Šalda, pisateljica Marie Majerová, pisatelj Ivan

Olbracht, novinar Karel Horký, pesnik Karel Toman, pesnik, prozaik in dramatik Fráňa Šrámek (ki ga, mimogrede povedano, novi Leksikon CZ Svetovna književnost kot edinega po hudi krivici ne navaja, medtem ko bi marsikoga od navedenih Čehov lahko izpustil), pesnik in prevajalec Josef Palivec, dramatik Jan Bartoš, jezikoslovec svetovnega slovesa Roman Jakobson, slikarji Václav Špála, Jan Zrzavý, Alén Diviš, kipar Josef Wagner, fotograf Josef Sudek, posebno pa Seifertovi najbližji prijatelji pesniki Josef Hora, Jindřich Hořejší, Jiří Wolker, A. M. Piša, Vítězslav Nezval, František Halas, Vladimír Holan, slikarka Toyen (ki ji je Seifert izmislil ta moški psevdonim — tudi sicer je o sebi govorila v moškem spolu) in teoretik Karel Teige. Plejado teh izrazitih ter izrazito v takratni čas zasidranih osebnosti — poleg še več tistih, ki tu niso deležni posebne zgodbene ali drugačne obravnave — predstavlja Seifert po čisto osebni plati, kako je on sam doživljal prijateljstvo ali poznanstvo z njimi. Pogosto se osredotoča na trenutke poslavljanja od tega sveta, zlasti če je bil še sam kratko prej »zraven«; poseben dar pa ima za lapidarno in obenem presenetljivo natančno oznako človeških in umetniških usod posameznikov.

Najbolj doma je Jaroslav Seifert v problematiki slovstvene ustvarjalnosti. Prav od blizu je pogledal v »delavnico« takrat zaslovelih literatov in njegove improvizirane karakteristike avtorskih stilov (kako kdo piše), so kabinetni primerki duhovitega in splošno dovzetnega esejističnega pisanja, povrhu še z izredno vrednostjo enkratnega pričevanja. Doma je bil v literaturi, toda niti likovna umetnost in glasba mu nista bili španski vasi, čeprav sam sebe ocenjuje v zvezi z njima skromno in zadržano. Vsekakor pa moramo občudovati, kako poznavalsko, z resnično notranjo poglobljenostjo zna obravnavati zunajliterarne umetniške teme in razlagati ustvarjalna prizadevanja, na primer kiparja Wagnerja, slikarja Zrzavýja, fotografa Sudka in dirigenta Talicha. Z nevsakdanjo prenikavostjo je zaznamoval zlasti usodo enorokega fotografa Sudka, kateremu je celo včasih pomagal pri ovekovečevanju ljubljenege mesta; ta eden prvih fotografov-umetnikov na svetu, pravi Seifert, je zbujal vtis berača, reven kot je bil, *bil pa je po svoje srečen. Bila je pač to sreča, ki je imela samo eno roko*. Značilno je, s kako ljubeznivim, razumevajočim, globoko človeškim odnosom obuja Seifert v svojem spominu davne obraze, pa ne samo znanih osebnosti, pač pa tudi »navadnih« ljudi, različnih navdušencev in nebojsev in mojstrov v svoji večkrat zapostavljeni stroki. Še primer: šele Seifert je javno in s spoštovanjem spregovoril o danes pravzaprav nepoznanem Vilému Kostki, sicer cenzorju v vojnem času, ki pa je takrat pogumno pomagal na svet mnogim češkim knjigam v neokrnjeni ali le malo okrnjeni podobi. Le čisto izjemoma se zna Seifert tudi razhudit spričo zanj nespremenljive naravnosti umetniškega in svetovnega nazora — tako je v njegovi »transkripciji« doživel popolno deklasacijo kritik in pesnik zapoznele decadence Arnošt Procházka, sicer resnično brezprimeren konservativec.

Kar gre za umetnost pripovedi, Seifert pravi: *Nisem dober pripovedovalec. Ko pripovedujem, preveč hitim. Besede in stavki se mi dero vseprek in hitijo, da bi bil že pri koncu in imel vse za sabo. Kot da bi moral kaj zamuditi. Ničesar ne bom zamudil. Je samo nepreiz-*

kušenost ali pa še prej neumnost. Nimam posluha za detajl, pri katerem se lahko pomudiš, narediš nekaj besednih piruet, da bi potem nadaljeval mirno in počasi, in nestrpen bralec se lahko počeno oddahne. Nimam posluha za namerno retardacijo in dogajanski zamolk. Ne tvegam digresij, ki pogosto dramatizirajo pripoved. Skratka, ne spoznam se na to. V resnici pa ni tako hudo. Dovolj prepričljivo govorijo o tem humorne zgodbe, ki imajo pečat pristnega pravljico-anekdotičnega zanosa. (Recimo: avtorju, ko se malce vinjenemu, ponoči vrača domov, pride odpret pred kratkim umrla sosedja, v drugi zgodbi pa se trije zlati cekini, dragocen družinski spomin, ki jih je pesnik pravkar zapil, zjutraj znajdejo v denarnici njegove žene, in sicer po posredovanju svetega Janeza Nepomuka, ki ga je v obupu zaprosil za pomoč.)

Drugačnega kova je povsem resnična zgodba iz zdravilišča Mariánské Lázně. Najprej vsaj nekaj vrstic v prevodu za »pokušino«: *Od vznožja snežno belih stebrov do stopenj Križevega izvira se premikajo množice ljudi. Tja in nazaj. Srkaš hladno vodo, katera zdravi mnoge bolezni. Bolezni prebavi in žalost, vnetja žolča, žolčne kamne in nesrečno ljubezen ter katare dihalnih poti. Srkneš le enkrat in se ti že zdi, da se pozdravljaš. Znova hodiš tja in nazaj, sprejmeš popolnoma nedolžen nasmeh koga in se moraš še enkrat vrniti in nasmeh povrniti. To spada k zdravljenju! V tem zdravilišču je pesnika poiskal njegov sošolec iz osnovne šole z ženo. Da se govor ne bi zataknil in meni ne bilo treba veliko govoriti, sem ga vprašal, kaj je delal vsa dolga desetletja, ko se nisva videla. Na to je čakal. In je pesniku začel na široko pripovedovati dolgo zgodbo svojega uspešnega poslovanja. Pesnik ga je poslušal le z enim ušesom, bolj ga je zanimala njegova mnogo mlajša in simpatična, lepa soproga. Prijatelj je za trenutek obmolknil, da bi z očmi poiskal natakara. Pa Seifert: V teh nekaj sekundah sem rahlo pobožal roko njegove žene, ki je ležala na krilu. To v Mariankah ni prepovedano. Skrajša me je bilo majčkeno strah. Moja sosedja je zardela, v naslednjem hipu pa ji je zaigral v očeh in na ustih lahen nasmeh in me je pogledala naravnost v oči. Že smo plačali, že smo tudi vstali, ko me je Skřivánek kar mimogrede povprašal: »In kaj si pravzaprav ti doživel v tem dolgem času?« »Da ti povem resnico,« sem odgovoril, »pravzaprav nič.« »Nič, no vidiš!« In me je pogledal povsem zadovoljno.*

Pravzaprav nič. Pa bi mu še povrh lahko tudi verjeli, da to trditev misli resno, Seifert res ni bil bojevit značaj, kar dobro je živel tudi brez spopadov mnenj, kaj šele orožja (niti vojaščine ni okusil), še trdna volja je bila bolj šibka točka pri njem, kot sam pravi in kot so tudi drugi govorili o njem. Toda včasih se dogaja, da fama, zlasti še ob brežbrižnosti prizadetega, lahko bolj ali manj pretirava. Saj vendar ni treba ponavljati besed o pesnikovem pogumnem in brezkompromisnem obnašanju po letu 1969! Vsak lahko verjame, da je pretrpel veliko hudega, četudi se ne ponaša s tem. Pač ni v njegovi naravi poveličevati sebe ter svoja dejanja. Kdo pa je sploh vedel, preden je prebral Vse lepote sveta, da bi bil Seifert maja 1945 skoraj ustreljen? Tudi jaz sem zvedel to šele v tej knjigi v poglavju Nekaj minut pred smrtjo. Dne 5. maja, ko je izbruhnila praška vstaja, so Seiferta še z drugimi v

tiskarni napadli nemški vojaki in jih peljali ven, da jih postrelijo. Stali so že pred zidom, v zadnjem trenutku pa so jih zamenjali za grupo ujetih Nemcev. Za Seiferta to pa niti ni bil posebno razburljiv dogodek. Po dolgih letih, pred kratkim pravzaprav, je baje spet prišel na to mesto, kjer je bil čakal na smrt, in se je šele doma zavedel, da je bil tam in se ni spomnil ničesar.

To pa je tudi ena pomembna poteza Seifertove narave: da doživlja svet z večjo *samoumevnostjo* kot večina drugih ljudi. Tako kot stoik med sangviniki in koleriki. In že od nekdaj. Vsaj tole za ilustracijo: Mladi Seifert je bil organiziran v nekem anarhističnem društvu, bil po atentatu na predsednika vlade Kramáňa leta 1919 tudi zaslišán, čeprav ni imel pri tem dejanju nič. Značilno je, kako opisuje ta dogodek: ... vrnil sem se domov in za kosilo smo imeli knedle s slivovo marmelado in makom, že spotoma iz policije domov sem se jih veselil. Podobno ko piše o Kralupih, kjer je imel sorodnike: mesto je bilo ob koncu vojne hudo bombardirano in še pol leta pozneje, ko se je tu sprehajal, ga je pretresala groza ob pogledu na opustošene ulice; vendar, komaj je sedel na vlak za nazaj v Prago, se mu je porodila misel — o poljubih in se skoraj na celi strani ukvarja z iznajdljivim naštevanjem različnih vrst le-teh. Pač Seifert, ljubimec in pol.

Seveda tudi ljubimec življenja, ljubimec lepote, ljubimec človeškosti. V enem od zadnjih poglavij knjige, naslovljenem Kaj vzeti s sabo v grob, odgovarja Seifert z izrekom mojstra Václava Talicha: *Človek vzame s sabo v grob le tisto, kar je v življenju razdal. Živeti, živeti. To je do danes Seifertova poglobitna deviza. Moji današnji dnevi se spuščajo dol tako hitro kot snežinke v vetru in niti nimam časa, da sem nesrečen*, pravi pesnik na koncu knjige. Naj vzamemo ta zadnji stavek kot namig na uvodni citat iz Camusa ali pa ne, o njem bi lahko rekli po zgledu zadnjih besed v knjigi Božene Němcove Babica: Srečen mož! Če tega ne bi bil rekel že on sam o kom drugem.